

Na jeseň v roku 1922 zavítal na Púchovskú faru Ján Smrek . V tomto roku to bolo výročie tejto návštevy. Smrek bol básnik, ktorý miloval život a mal úctu k životu. V čase, kedy zavítal na Púchovskú faru, bol študentom teológie. Stretnutie na fare s Vladimírom Royom bolo veľmi veselé a radostné. Bolo to stretnutie aj prelomové v živote obidvoch ľudí. Zo Smrekových básni sa stráca v tomto období melanchólia a navždy sa tam usídlila radosť. Niekedy sa skryje, ale predsa vždy je prítomná. Bolo to stretnutie prelomové aj v tom, že o takmer dva roky Smrek zanechá štúdium teológie a Roy kňazskú dráhu. Predsa však viery sa nikdy nevzdávajú. Báseň sobota je o tom svedectvom. Táto báseň je zo zbierky Proti noci - Básne vnútorného exilu. Táto zbierka vznikla v rokoch 1948 – 1955. Vznikla tajne. Básne boli písané pre seba samého ako svedectvo o jeho vnútornej slobode.

Chrám zmeškať neslobodno. Slovo Božie
človek viac potrebuje ako zbožie,
aj pieseň mystickú, tú o večnosti.
Ja organ miloval som od mladosti.

Na tom si zakladám, že každý chorál
znám naspamäť, jak kostolník a zvonár,
a že viem naspamäť aj antifóny.
Celý svet ovoňal som, preto k vôni

voskovic chrámových sa s nehou vraciam.
Mám kancionál svoj, no neobraciam
už ani listy v ňom, ja po pamäti
spievať chcem každý spev aj chorál svätý.

Nedeľa je deň citu. Pripravme sa.
Načo sa nad domami týči veža,
načo chrám otvára sa do námestia?
Kto nejde, slepotou sám seba trestá.

Chrám nie je budova. Chrám, to je oblak,
vstúp doňho plný citu, plný dobra,
a potom vyjde z neho očistený.
Takto sa mnohý tiger v srnu mení.
(Sobota, 3.8.1952)

Zo svojej viery sa vyznal aj v básni, ktorú napísal začiatkom februára 1953. V tejto básni vyznáva, čo pre neho viera v Hospodina znamená.

Takýto je On Hospodin,
neviditeľný, ale jasný,
ak neznám Ho, som biedy stín,
ak poznám, On za mňa básni.
So zemou zasubuje ma,
ale aj s oblohou a časom,
dobrý je, až to dojíma,
a túžim, dobrý nech aj ja som!
(10.2.1953)

Pán Boh mu bol silou aj dúfaním. Viera v Neho mu bola posilou, voči všetkému zlu, čo sa dialo okolo neho. Voči tomu zlu bol bezbranný.

V čo veriť dnes? Ja verím Božej láske,
ja verím v udobrenie Hospodina.
A preto vzývam Ho, keď chvíle ťažké
na mňa, i ženu moju, dcéru, syna
tak privalili sa, že už hľadám,
čo by som z hniezda svojho ešte predal,
aby som na chlieb mal, aj na soľ hádam
a nikdy svedomie si nezapredal.
(1951)

O Pánu Bohu dôveroval, keď zlo o okolo neho zobralo jasné kontúry. Keď mu sa mu dokonca vyhrážali smrťou. Aj vtedy sa spoliehal na Hospodina. Túto dôveru cítiť aj v tejto básni:

Ja z vôle Hospodina ešte vravím,
keď On mi silu dá, sa neunavím,

rovno z dier krypty volám: Posli smrti,
ja sa Vás nebojím. Beh, mojej púti

môže mi zakončiť len Adonáj, On,
Hospodin zástupov, čo zdvihol Sion,

čo zdvihol Ararat, aj štítov kopu,
čo zdvihol žitia koráb nad potopu.

Nástup komunizmu až do smrti Stalina bol najtemnejší čas na Slovensku v minulom storočí. Ľudský život nemal žiadnu hodnotu. Tak ako pár rokov dozadu v koncentračnom tábore sa ľudia zmenili na púhe čísla, tak sa tomu stalo aj v tomto období.

Viera v Hospodina viedla židov k tomu, aby nikdy neznížili človeka na číslo. V Izraeli je napríklad zakázané rátať ľudí. Je to preto, lebo kráľ Dávid bol potrestaný, keď dal ľudí rátať. Židia vždy musia sčítanie obyvateľstva tak spraviť, aby to nikdy nevedlo k zníženiu človeka na púhe číslo. Proti takému zníženiu človeka na číslo Smrek protestoval aj v tejto básni:

Mňa odohnali od človeka
a sami lejú si ho v gyms:
Človek je, ako my ho chceme,
nie A a B, lež púhe X.

Matematika, štatistika,
človek je percento a plán,
stavia sa veža babylonská,
prach – cement pokrýva kvetnú pláň.
(Blen, 1950)

Pokušenie spraviť z konkrétneho človeka neosobné číslo v štatistikách sa stále opakuje. Je to aj dnes. Človek je len zákazník 100, 200, 1000 v poradí. Tam, kde človek sa zníži na číslo, tam ľudský život sám o sebe nemá cenu a hodnotu. „Dôležitý je celok“, hovorí komunistická filozofia. Keby toto zostalo len pri slovách... Ale táto filozofia sa stala skutočným terorom. Smrek vedel, že čo je skutočné, je len jeho konkrétny život a skutočnú hodnotu má len láskavý skutok pre konkrétneho človeka. Smrek hovorí po latinsky, že mimo jeho života žiadny život pre neho nie je.

Ja jednotliviec som ako každý iný
a každý jednotliviec človek je.
Ľudstvo snáď chystá spasiteľné činy,
lež človek – jednotliviec mrie a mrie.
Čo ja mám o života? –to s pýtam.
Prečo ja zahynúť mám pre budúcich.
Non, extra meam vitam non est vita
Hovorím po latinsky v rýmoch skvúcich.
(Človek a história)

Pri tomto odcudzení človeka od ľudí kritizuje poplatných básnikov doby. Hovorí o nich v básni: „Tým, čo dostávajú ceny“.

Všetko, čo píšete, je mrtvolné,
prv, ako zrodilo sa, vyšlo z hrobu,
vy nikdy životom ste nedýchali,
ste kostlivci, čo desia Človeka,
osobnosť znížili ste na osobu.
(12.9.1950)

V jeho básniach láska bola vždy jednou z hlavných tém. Láska pre neho nebolo len slovo, ako sa to deje mnohokrát žiaľ aj medzi kresťanmi. Jemu išlo o lásku v skutku.

Bože, Ty do srdc ľudí lásku dal si.
Kto ju chce vytrhnúť jak hrabu smetí,
stratí zrak, stratí čuch a zmysel krásy,
nevníma ani hviezdy, ani kvety,

nevníma ani to, že narodil sa,
lebo je vopred mŕtvy, vopred nemý.
Nemajúc ku čomu, on nemodlí sa,
len tmolí sa po tvrdej, suchej zemi.
(1952)

Niekedy včas stratil nádej, že by tá ľudskosť mohla vrátiť spať k ľuďom. Nevidel už žiadnu krásu v ľuďoch, krásu videl už len v prírode.

Ja myslím, Bože,
že Ty si vták a strom: si velebnosť.
Podobu človeka si zavrhol
a vstúpil vo spev vtáčí, v lúbeznosť.

Človek tak umiera jak steblo slamy.
V zemi mu dajú zhniť, či v hnojnici.
Na Boží obraz že sme? Sebaklamy.
Na Božiu podobu sú slávici.
(1950, Slávičí spev)

Raz Marx napísal: „Nemáme žiadny súcit a od vás žiadny súcit nežiadame. Keď príde naša chvíľa, nebudeme sa ospravedlňovať za teror.“ (K. Marx, neue Rheinische Zeitung, r.1849)

Tieto slová sa stali skutočnou , stali sa skutkami. Nedávno som sa rozprával z jednou starou ženou z Viesky. Opisovala mi, ako ich nútili vzdať sa všetkého a stať sa členmi družstva. Bolo to veľmi ťažké obdobie pre všetkých, pre ňu aj, aj pre Smreka.

Smrek však dúfal napriek všetkému sa to zmení. Ako sa to stane opisuje v básni: Chlad veje z neľudí

Zázraky nestatnú sa ani divy.
Len ľudsky začne vraviť človek živý.

Obnoví svoju reč, tú jednoduchú
keď zlato nazve zlatom, muchou muchu.

Keď Boha nazve Bohom, hlinu hlinou,
a pravdu mliekom, vínom, medovinou.

Človek sa k sebe vráti, do prostoty,
a diviť bude sa, že toľko psoty

zakúsiť musel pre lož, ktorá padne tak,
že ju nevzkriesia viac sily žiadne.

(Aktuálne pre každú dobu v tejto básni pokračuje...)

Lož padne. Lživé ústa zosinejú.
Nie oheň, smrad ich čaká, ktorý lejú,

čaká ich vlastná špina, ktorú siali,
umíknú v hnojovke, čo nakydali!
(5.8.1951)

Média v tomto čase mali svoju úlohu, tak ako v každej dobe. V tej jeho masívne, v tejto našej veľmi premyslene. Ale vždy s jasným cieľom presvedčiť človeka o svojom.

Časopis kúpil som si, no ni slova
z tých lží už nepamätám!
Ja som im unikol a ujdem znova, až do skonania sveta!
Človečik, čoś to písal, aké klamy?
Prečo si taký malý?
Kŕmiš sa na obroku z vlastnej slamy
A ohlodávaš skaly!
(Unikanie, 7.3.1954)

Kedysi slovo Božie mohlo si
znieť najtichšie, trasľavé liturgie
Starého kňaza hlasom to razy
zmocneným ovíjali naše šije.

Dnes vraví stroj, tam je na každom uhle,
prehluší aj ten gong, čo oblohou je,
nečuje vlastné srdce, už je stuhlé,
nečuješ slovo láska, ak ti ho niekto povie.
(Megafóny)

Je veľmi dôležité si pripomínať, to čo kedysi bolo. Aj dnes sa nie mnohým po masných hrncoch. Ale cenu, ktorú niektorí ľudia za tie masné hrnce zaplatili bola privysoká...
Svedectvo Smreka je nám veľmi vzácne, že aj v ťažkom čase si zachoval vieru v Pána Boha. To je svedectvo aj pre nás, kde nájsť útechu v ťažkom čase.